

בשלמותה, כפי שרשמתי כאן, נוטה לדעה שהזכרנו. סימוכין נוספים יש בתשובת הראב"י, סי' ל"ב במהד' אסף: "שגרתי כתבי לחכם גדול אחד שבנרבונה...", ור' הערת אסף שם שזיהה את שם החכם הגדול, אך פיקפק בבעלות התשובה אם היא משל הראב"י, שהרי "היה תושב נרבונה". אולם מכאן מוכח דווקא כדעתנו. ור' גם מה שכתב בעל ספר 'המנהיג' בפירושו למסכת כלה, דף ט: "הרב ר' אברהם בר' יצחק אב"ד מלוניל". והשווה אלבק, מבוא לאשכול, עמ' ד' הע' ט. הדברים דלעיל מוציאים מדעתו של הרב ב"ז בנדיקט²² שכתב כי "הראב"י נמנה תחילה על 'חבורת לוניל'. מלוניל עבר לנרבונה, שם שימש תחילה חבר בית-הדין, ואח"כ כאב"ד, וכנאמן חבורת לוניל השתדל להחדיר את דרכי תורתם של גאוני בבל ושל הרי"ף בין בני נרבונה". היפוכו של דבר: תחילה היה בנרבונה ורק לסוף היה, כנראה, בלוניל — ור' להלן, עמ' לט, הע' 17.

ברור בהחלט כי רז"ה לא "נרדף" בנרבונה, כדעת גרץ, וכל עניין הרדיפות על הרז"ה לא היה ולא נברא. החל בכך רייפמאן, שלדעתו נרדף הרז"ה על-ידי שונאים, והפליג בדמיונו עד שכתב: "גם קמו עליו רבים, וישטמוהו וימררהו ורכו, ויגרשוהו מלוניל וילך וישב על שפת הים [!] רחוק מלוניל שתי פרסאות" וכו' וכו'. המקור לכל זה הוא במשפטים תמימים ויפים מאוד, בכמה מפיוטיו של הרז"ה, שבהם משוחחת הנפש עם עצמה ועל אודות עצמה, בלא להתייחס לאדם מסוים או למקרה ספציפי. אלה הם שירי-הגות דידאקטיים, נאים מאוד, ואין הם מוסיפים לביוגרפיה של הרז"ה ולא-כלום²³. על "ידיעה" זו בדבר גירושו של רז"ה מלוניל "כמה פעמים" (?) חוזר גם ח"ה בן-ששון, במאמרו באנציקלופדיה יודאיקה האנגלית החדשה, הנ"ל בהערה 19, והגדיל עוד לעשות, שגם את יציאת אביו מגירונה תלה ב"אויביו הרבים" (?). מן המקורות שבידינו אין צל של רמז על רדיפות כלשהן, וממילא אין צורך לקבוע את זמנו ולמצוא את סיבתן — כפי שהאריך בדבר זה גרץ, דרך משל²⁴.

אוצר החכמה
109663

- 22 "על מגמתו של רבי זרחיה הלוי בספר המאור", ספר זכרון לבנימין דה-פריס, תשכ"ט, עמ' 167 [נכלל כעת, גם הוא ללא כל שינוי, בספרו הנ"ל בהערה 15, עמ' 76-68], ושיטתו בענין זה הוצעה במאמרו 'תולדותיו של מרכז התורה בפרובאנס', תרביץ, כ"ב, תשי"א [כנ"ל, עמ' 1-32].
- 23 דומה כי במקרה זה ראה רייפמאן מתוך הרהורי לבו ונסינו האיש, שכך כתב: "כגורל רוב החכמים, וכחבל כל משליכי נפשו מנגד ולוחמים בעד האמת, כן היה גורל וחבל האיש היקר ההוא, כי כמוהם הוכה בלי חמלה...", וכו'. וראה האוטוביוגרפיה הקצרה שלו, שחזרה ונדפסה ע"י נ. בן-מנחם בספרו, י. רייפמאן, עיונים במשנתו של הראב"ע, תשכ"ב.
- 24 דבריו בהקדמתו: "הנענה והמדוכא מתולדות הימים אשר פגעו בי וימצאוני מהם המורים בקשת בחצי הצרות, אשר ממצבי הדפוני וגלגלוני הקורות אשר ממעמדי צנפוני וטלטלוני, והלב אשר כאלה קראוהו והלאוהו והניאוהו אין להחטיאו כאשר קצר מהגיע אל התמימות...", בוודאי שיש להם אותה משמעות כלדברי הראב"ד בהקדמתו הוא להשגותיו על הרי"ף: "ואני לא השגתי לאחת מן החכמות הקלות אשר לחכמים, מפני כובד טבעי ומאשר הציקוני תלאות ועלילות הזמן המתגלגלות על בני אדם...". והם דברי נימוס מקובלים בין חכמי התקופה ההיא ודינם כמליצת השיר. אין גם ספק, כי הבסיס הריאלי לגלגולים וטלטולים אלו הם הנדודים מגירונה לנרבונה וממנה ללוניל, וכוס זו עברה על רבים מחכמי התקופה ההיא.